

708

Szerző:

Tamás István

Cím:

Kísérleti kiállítás

A NEMZETI MÚZEUMBAN

Forrás:

Magyar Nemzet

1960. ?

Hely:

Idő:

"1960"

Személy:

Helyreállítás

Őskőkör címmel nyílt meg a Nemzeti Múzeum Történeti Múzeumának új kiállítása, első részeként annak a nagyszabású régészeti kiállításnak (A magyar föld népeinek őstörténete), amelynek megrendezésére a múzeum tudományos munkatársai készülnek. Az ősrégészeti kiállítás — és gyűjtemény — egy része ugyanis az ellenforradalom idején súlyos károkat szenvedett; a restaurálás, újrendezés, pótlás munkálatai most folynak, s az egész kiállítás, a

legújabb tudományos eredményekkel és tárgyi leletekkel kiegészítve, a közeljövőben ismét megnyílik.

Az Őskőkör — kísérleti kiállítás. Ilyen még nem volt a Nemzeti Múzeumban, s a világon is kevés van. A látogató meglepődik, amikor belép a félhomályos terembe: sötét üvegszekrényeket, vak feliratokat, szeliden lumineszkáló kódarabkákat lát, elektromos szerkezetek csendes zümmögését hallja. Inkább hasonlít az egész egy diafilmvetítő nézőterére, vagy valamilyen laterna magi-cára, mint régészeti kiállításra. Első pillantásra. Aztán megnyomja a szekrények mellett elhelyezett gombokat — s meg-elevenedik a sötét tabló, kigyúlladnak a feliratok, feltárlanak a barlangok öblei és látja az őskőkört; a »múlt kútjának« feneketlen mélyére vet egy pillantást; húsz- vagy százezer év előtti világot lát — azt látja, amit a régész olvas ki a föld rétegeiből, a kővekből és a csontokból...

Ezt így még soha nem láttuk. A régészeti kiállításoknak hosszú idő óta megvannak és általában keveset változnak a maguk muzeológiai, didaktikai és egyéb módszerei, az elrendezés és bemutatás törvényei. Üvegszekrények, bennük a tárgyak, alattuk vagy felettük a feliratok. A kiállítást rendező régész mondanivalóját kronológiai vagy más gondolati gerinc köré igyekszik csoportosítani, legtöbbször azonban csak szerény sikerrel: a látogató ugyanis csak azt nézi meg, ami a figyelmét megragadja és gyakran érdektelenül megy el olyan tárgyak előtt, amelyek a kor megértése szempontjából fontosak.

A paleolitikum — az őskőkör — különösen nehéz, bonyolult korszaka az archeológiának és a geológiának. Tárgyi emléke kevés van, kifejezőképes anyaga pedig úgyszólván alig. Sokkal kevesebb, mint más koroknak. Egy állkapocstörredék, koponyarészlet, kar- vagy lábszárcsont, kovaköböl pattintott késpenge vagy más használati eszköz itt a szenzáció, de ebben is csak a régész, a paleoetnográfus, az antropológus lát szenzációt, a nagyközönség ritkán.

A leletek tehát keveset mondanak. A feliratok sem lehetnek bőbeszédűek, a legfontosabb adatokat és megállapításokat közölhetik csupán. A régésznek kell beszélnie helyettük, neki kell szóra bírnia a néma tárgyakat.

Ilyen vallás ez a kiállítás. Az ember kialakulását mutatja be. Dr. Vértes László, a

Nemzeti Múzeum ősrégészeti osztályának vezetője, a régészeti tudományok kandidátusa rendezte a kiállítást; olyan módszereket keresve, amelyeknek segítségével felkeltheti és ébren tarthatja a látogatók figyelmét és a lehető legtöbbet mondhatja el az őskőkorról.

Az első tárló a jégkorszakot ismerteti meg a nézővel, egy forgó kék korong a Föld és a Nap egymáshoz való viszonyát ábrázolja, később a dioráma az istállóskői barlangot mutatja, előbb csak a barlangban talált, s ma a Nemzeti Múzeumban őrzött tűzhelyet, eredeti formájában, majd a tudós »álmát«: maketten látható a tüzet tápláló s a tűz körül élő ősemberek egy csoportja — »Amit a leletről kiolvasunk« aláírással. Másutt — diafilm, rajzfilm segítségével — a használati eszközök kialakulásának kezdetét látjuk, sírboltokat, ősemberi amulettet, rituálisan eltemetett medvekoponyát, ismét másutt a kezdetleges kultikus tárgyakat stb. S a tárgyak körül megelevenedve a kort.

Ezt mutatja tehát a tudós. Mit olvas ki mindebből a látogató?

Megismeri az őskőkör természeti környezetét, a szerves élet kialakulásának feltételeit és körülményeit, az őskőkori állatvilágot és az állatvilágból kilépő embert. Látja és megérti azt a folyamatot, ahogyan az ember megteremtette az eszközt — és ezzel biztosította magának az időt, hogy később kifejleszthesse a társadalmat, annak minden felépítményével együtt. Láthatja — mozgásban, képen, a hiteles megjelölt technikai eszközeinek segítségével — hogy az ember az állatok fejlődési stílusával szemben nem szervezetével, hanem munkájával alkalmazkodott környezetéhez, s hogy a nála erősebb állatok ne pusztítsák el, agyával védekezett ellenük. Úgyes filmmel mutatja be, hogyan alakult ki a védtelen, a természet mi-benlétét és törvényeit nem ismerő, annak minden megnyilvánulásában veszélyt sejtő ember félelme — primitív vallása. (Az itt bemutatott, ötvenezer évnél régebbi amuletek és kultikus, totemisztikus tárgyakat tavaly tárták fel a tatai neandervölgyi telepen; a világon egyedülállóak, nemrég publikálta őket Vértes László.)

A kiállítás bemutatja a magyar őskőkori leletek legkiemelkedőbb darabjait is. Láthatók a bükki szeleta kultúra leletei, a Subalyuk barlangban talált tárgyak, a Balaton melletti Lovason előkerült használati eszközök, s a 18 ezer éves ságvári tarand-szarvasvadász ősember számai. (A terem közepén hatalmas üvegszitalon kiállították az egész ságvári őstelepet.) A közetnapló egy-egy barlangi rétegsort illusztrál, s megmagyarázza, hogy a rétegek milyen földtörténeti korban rakódtak le, s a tudomány számára miről beszélnek ezek a korszakok. A terem szabad falfelületein az őstársadalom néhány ránkmaradt művészeti emlékének — az altamirai és a lascaux-i barlangrajzoknak — másolatát helyezték el.

Minden forog, mozog, ábrázol, megjelenít — szellemesen, ötletesen.

Bizonyára lesznek, akiknek nem tetszik ez az új kiállítás, vagy túlságosan bonyolultnak, túlmechanizáltnak, keresetlen látványosnak tartják. Ennek az aggodalomnak lenne is létjogosultsága — akkor, ha az őskőkorról más muzeológiai módszerrel ennél többet lehetne elmondani. De nem lehet. Így pedig lehet és ezért jó ez a kiállítás. (Egyébként ez még nem a végleges forma, a muzeológusok kísérleti kiállításnak tekintik és ennek tapasztalatait használják fel az őstörténeti kiállítás további termeinek rendezésénél.) Az a bizonyos gondolati gerinc, amelyet oly verejtékes munkával komponált meg a régész, s amely oly gyakran elsikkad a látogató előtt, itt világosan kifejezésre jut. A kiállítás természettudományos szemléletmóddal, a marxista történet-tudomány talaján állva ad hiteles képet az ember, az emberi társadalom kialakulásának kezdetéről, a természet erőt megismerő s legyűró ember életének első »pillanatairól«. Bizonyos alapvető fogalmakat ad a legáratlanabb látogatóknak is, tévedéseket oszlat el, tudománytalan nézeteket és képzeteket semmisít meg. Attraktivitása nem öncél, tudományosan meggyőző ereje, magas mondanivalója van.

A kiállítás technikai berendezéseit — az együttműködésnek szép és eredményes példáját adva — a Ganz-MAVAG és az EVITERV munkásainak, mérnökeinek segítségével készítették el a Nemzeti Múzeum munkatársai.

Tamás István